

فرمان مشروطه

امروز از صدور فرمان مشروطه جز صدای ضعیف و نه‌چندان واضح شاه بیماری که فرمان ایجاد مجلس شورای ملی را می‌خواند، چند عکس و گزارش‌های تاریخی و البته چندشاهد زنده وجود دارند.

امروز از صدور فرمان مشروطه جز صدای ضعیف و نه‌چندان واضح شاه بیماری که فرمان ایجاد مجلس شورای ملی را می‌خواند، چند عکس و گزارش‌های تاریخی و البته چندشاهد زنده وجود دارند.

شاهدان زنده این موقف هیجان‌انگیز تاریخ به ثمر رسیدن مبارزات مردم ایران، درختان کهنسال صاحبقرانیه کاخ نیاورانند که شاه زیر سایه آن نشسته بود و اعلم‌الدوله ثقفی، پزشک مخصوص شاه فرمان مشروطه را قرائت می‌کرد تا شاه درمانده آن را امضا کند؛ شاهی که می‌توان او را در هیئت مظفرالدین‌شاه فیلم کمال الملک زنده‌یاد علی‌حاتمی، با آن دیالوگ جاودانه خطاب به کمال‌الملک به یاد آورد وقتی با آن ته لهجه مخصوص می‌گفت: «#171؛ کار جهان به اعتدال راست می‌شود. همه چیزمان باید به همه چیزمان بیاید... اتابک بدش نیاید، ما که صدراعظم مثل بیسمارک نداریم که نقاش‌باشی‌مان از آن فضاحت‌ها به‌بار بیاورد. بیله‌دیگ، بیله‌چغندر، برگردید به ولایت!" لازم به توجه است که اصل خطاب فرمان مشروطه به صدراعظم وقت یعنی میرزا نصرالله‌خان مشیرالدوله است که خود در تهیه آن و راضی کردن شاه به امضای آن کوشش کرده بود. اصل فرمان نیز به خط احمدقوام (قوام السلطنه) است.

«؛ جناب اشرف صدراعظم، از آنجا که حضرت باری‌تعالی جل‌شأنه سر رشته ترقی و سعادت ممالک محروسه ایران را به‌کف کفایت ما سپرده و شخص همایون ما را حافظ حقوق قاطبه اهالی و رعایای صدیق خودمان قرار داده، لهذا در این موقع که اراده همایون ما براین تعلق گرفت که برای رفاهیت و امنیت قاطبه اهالی ایران و تشدید مبانی دولت اصلاحات مقننه به مرور در دوایر دولتی و مملکتی به موقع اجرا گذارده شود چنان مصمم شدیم که مجلس شورای ملی از منتخبین شاهزادگان قاجاریه و علما و اعیان و اشراف و ملاکین و تجار و اصناف به انتخاب طبقات مرقومه در دارالخلافه تهران تشکیل و تنظیم شود که در مهام امور دولتی و مملکتی و مصالح عامه مشاوره و مذاقه لازمه را به عمل آورده به هیأت وزرای دولتخواه ما در اصلاحاتی که برای سعادت و خوشبختی ایران خواهد شد اعانت و کمک لازم را بنماید و در کمال امنیت و اطمینان عقاید خود را در خیر دولت و ملت و مصالح عامه و احتیاجات قاطبه اهالی مملکت به توسط شخص اول دولت به عرض برساند که به صحه همایونی موشح و به موقع اجرا گذارده شود. بدیهی است که به موجب این دستخط مبارک نظام‌نامه و ترتیبات این مجلس و اسباب و لوازم، تشکیل آن را موافق تصویب و امضای منتخبین از این تاریخ معین و مهیا خواهد نمود که به صحه ملوکانه رسیده و بعون‌الله تعالی مجلس شورای ملی مرقوم که نگهبان عدل است افتتاح و به اصلاحات لازمه امور مملکت و اجرای قوانین شرع مقدس شروع نماید و نیز مقرر می‌داریم که سواد دستخط مبارک را اعلان و منتشر نمایند تا قاطبه اهالی از نیات حسنه ما که تماماً راجع به ترقی دولت و ملت ایران است کامیابی مطلع و مرفه‌الحال مشغول دعاگویی دوام این دولت و این مجلس بی‌زوال باشند، در قصر صاحبقرانیه به تاریخ 14 جمادی‌الثانی ۱۳۲۴ هجری در سال یازدهم سلطنت ما".

جالب اینکه چون در این فرمان با ذکر «؛ شاهزادگان قاجاریه و علما و اعیان و اشراف و ملاکین و تجار و اصناف" از طبقات دیگر مردم حرفی به میان نیامده بود به درخواست نمایندگان پناهندگان سفارت، فرمان دیگری صادر شد: «؛ جناب اشرف صدراعظم، در تکمیل دستخط سابق خودمان مورخه 14 جمادی‌الثانی ۱۳۲۴ که امر و فرمان صریحا در تأسیس مجلس منتخبین ملت فرموده بودیم، مجدداً برای آنکه عموم اهالی و افراد ملت از توجهات کامله ما واقف باشند امر و مقرر می‌داریم که مجلس مزبور را به شرح دستخط سابق سریعاً دایر نموده، بعد از انتخابات اجزای مجلس فصول و شرایط نظام مجلس شورای اسلامی را مطابق تصویب و امضای منتخبین به‌طوری که شایسته مملکت و ملت و قوانین شرع مقدس باشد مرتب بنمایید که به شرف عرض و امضای همایونی ما موشح و مطابق نظام‌نامه مزبور این مقصود مقدس صورت و انجام پذیرد".

نکته بدیع اینکه در این متمم فرمان مشروطه عبارت «؛ منتخبین ملت" آمده و به جای «؛ مجلس شورای ملی" از مجلس شورای اسلامی استفاده شده است.